

שיחות אל־יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת שופטים

גליון 29

**השיעורים של ספר דברים נתנדבו
לזכותם של יואל בן צפורה וזוגתו רויזא בת חוה
יה"ר שזכות רבינו ותורתו יעמוד להם לאורך ימים
טובים בבריאות הגוף והנפש, מתוך שפע רב,
הרחבת הדעת, ונחת דקדושה מיוצ"ח**

להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור מידי שבוע
נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

מצוות השופט והמלך שבאדם, עבודת חודש אלול וסגולותיו^o

העמדת שופטים ושוטרים בשערי הגוף

שופטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק (דברים טז, יח). השל"ה הקדוש (פרשת שופטים, דרך חיים לב) מבאר שכמו שמעמידים דלת ומנעול על שער הבית כדי שלא יוכל כל עובר ושב להיכנס ללא רשות ולעשות בו כבתוך שלו, כן צריכים להעמיד 'שופטים ושטרים' על שערי נפש האדם – העינים, האזנים, הפה ושאר שערי הגוף, כדי שישמרו את הלב והנשמה, ויקבעו למי יש רשות להיכנס פנימה ומי צריך להישאר בחוץ. לדוגמא כשהולכים ברחוב ויש ענינים שאולי אסור להסתכל עליהם או כשעומדים בקופקע ומדברים דברים מפוקפקים, אז הדבר הראשון הוא לתת 'שופטים על שעריך', להכריע עפ"י התורה ועפ"י השו"ע האם דבר זה אסור או מותר.

ואמנם לפעמים מספיק לנו בחינת 'שופטים', שאנו מבינים דברי השופט, ואם דבר זה אסור לשמוע, לדבר, לראות או לאכול, אנו מקבלים הדין עלינו ולא ניכשל בו ולא נעבור על דברי השופט האלו לעולם, אבל הרבה פעמים האדם אינו במדרגה שהבנת הלב לבדה מספיקה לו לעשות הישר והטוב בעיני ה' בטבעיות. ועל כגון דא אומר השפ"א, צריכים להעמיד 'שוטר', שגם אם הלב חומד ומתאוה למה שהשופט אסר עליו, ואינו רוצה לקיים הדין, יעמוד השוטר בעקשנות ויכפה עליו את הדין בעל כרחו. ובאמת אצל כולנו יש לפעמים שנקל

^o של"ס בקעמפ תשס"ג.

לשמוע אל דברי השופט ולפעמים צריך לכפות את עצמנו ולהרגיז יצ"ט על יצה"ר על ידי השוטר שבקרבתנו. אכן יש לנו לדעת שאם מעמידים 'שוטרים' על השערים בעקשנות, מבטיחה התורה 'ושפטו את העם משפט צדק', שהבא לטהר מסייעין אותו, ויהיה לנו הכח לשמור שערי הגוף והנפש בבחי' 'שופטים'.

וכענין שדיברנו הרבה פעמים שאסור להקדים תפילין של ראש לתפילין של יד, כי אף אם אין מרגישים הטעם במצוה או מתקשים לעמוד בניסיון, עלינו לקשר עצמנו לרצון ה' גם בעל כרחנו, גם אם ה'ראש' עדיין אינו מסכים לזה, וע"י שקושרים את הידיים ואת המעשה שלנו לה' 'מיט א הארעוואניע אפילו ווען ס'ווילט זיך נישט', זוכים להארה מן השמים של 'והיו לטוטפת בין עיניך'. כך ע"י שנעמיד שוטר שיוציא את הדין לפועל, נזכה לבחי' 'שופטים', שנהיה במדרגה שהכרעת השופט עפ"י התורה תספיק לנו בעצמה לדון דין צדק, עד שיתקיים בנו 'זה השער לה' צדיקים יבואו בו', ורק תורה וקדושה יכנסו אל הלב.

אבל צריכים לדעת שאין ה'שופטים' ושוטרים' שוים בכל מקום, אלא 'אשר ה'א נתן לך לשבטיך', לכל שבט ושבט יש שופטים מיוחדים לפי מצבו, ולא ראי זה כראי זה. דהנה כתיב בפרשתן על הלוי (ית, ב) 'ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו וגו' כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטיך לעמד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים', דהיינו שהלוי העומד לפני ה' ועושה העבודה במשכן לא ניתנת לו נחלה בארץ, כי אף שכל בני ישראל חורשים בשעת חרישה וזורעים בשעת זריעה, אבל לא כן הלוי, כי לבו ומוחו צריכים להיות פנויים כל היום וכל הלילה אך ורק לעבודת ה'. ומהאי טעמא נמי פשוט שהלוי צריך שמירה יתרה שלא יתלכלכו עיניו ופיו ולבו בדברים טמאים, כי ה' הוא נחלתו'. ואולי יש מקום פלוני שכן שבט ראובן יצטרך לעבור דרך שם לצורך עניניו בליט ברירה, אבל ה'שופט' של הלוי יאסור על הלוי את המקום ההוא, כי הוא צריך להיות במצב יותר מרומם יותר נשמר ויותר טהור, כי הוא כולו קודש לה'.

וידועים דברי הרמב"ם (בסוף הלכות שמיטה ויובל) 'ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל

לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' וכו', הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים'. לכן בחורים שיושבים ועוסקים ועמלים בתורה כל היום, אין די להם בסתם 'שופטים' ושוטרים' של אנשים פשוטים, וגם אם ראית אנשים הולכים במקומות מסוימים שאינם לגמרי 'גלאט', ושומעים ניגונים שלא דוקא רוח חכמים נוחה מהם, אבל אתה צריך לדעת שמשבט לוי אתה, ש'ה' הוא נחלתו', לכן ממך תובעים השופטים טהרה ושמירה יתרה, כראוי למי שעומד לפני ה' ומשרתו ועובדו.

ואל תהי קטן בעיניך בענוה פסולה, לומר מה אני ומה חיי להחשיב עצמי משבט לוי, אלא אדרבה, הגבה לך בדרכי ה' ותאמר בגאווה דקדושה מלאכתי מלאכת שמים, אני עוסק בענינים נצחיים ובחיי עולם, וכענין שכתוב בזה"ק (תיקו"ז יד:): 'וכל מאן דזכה להלכה חד ירית עלמא חד, כל שכן מאן דזכה למסכתא חדא או לתרין וכו''. לכן הדיבור שלי צריך להיות יותר נקי, העינים שלי צריכות להיות יותר שמורות והגוף שלי צריך להיות באופן שראוי למי שעומד לפני ה'.

*

'בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך'. איתא בחידושי הרי"מ, כשאדם זוכה שנפתחים לו שערי הלב ויש לו הבנה וגעשמאק בלימודו ומרגיש קרבת אלקים ונעימות בתפילה, ובכלל לבו פתוח לעבודת ה', עליו לדעת שלא הגיע לו זה מצדקתו ומיזושר לבבו, אלא 'אשר ה' אלהיך נותן לך', מתנה היא לך מן השמים. וכשתבין זאת ותראה את חברך שלא זכה למתנות אלו, והוא מתקשה בהבנת התורה או תפילתו נראית יבשה בלי טעם, תדון אותו לכף זכות, 'ושפטו את העם משפט צדק', מאחר שתבין שפתיחת שערי הלב איננה בזכות האדם אלא 'אשר ה' אלהיך נותן לך'.

יש להוסיף על זה, שיש לכל אחד זמנים בהם נפתחים שערי לבו, אבל תמיד יבוא היצר ויכניס בו עצלות ורשלנות לומר, אכן מתחשק לך להתפלל בכוונה, ויש לך עתה מוח צלול להבין התוס', אבל עכשיו אני רוצה לשוחח קצת או למהר תפילתי כי אין לי כח, ו'מחר אעשה כדבר המלך', להשקיע כל כוחותי בתוס' ובתפילה וכו'. אך ידוע תדע אזהרת החכם מכל אדם (משלי כג ה)

'התעיף עיניך בו ואיננו', הרי למחר כבר לא תהיה לך ההתעוררות הזו ולא יהיו השערים פתוחים כמו עכשיו, ואז תתחרט מאד שבזבזת ואבדת את המתנה מן השמים. על כן אם אתה מרגיש 'בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך', תיכף ומיד תעמיד שופטים ושוטרים, תחזיק בשערים הפתוחים חזק שלא יברחו ממך אם התעלמת מהם, 'כאפ עס מיט ביידע הענט', ותשב ללמוד בהתמדה ובחשק ותתפלל בדבקות ובנעימות, וכך יישארו השערים פתוחים לתורה ותפילה ועבודת ה'.

אזהרות השופט ואזהרות המלך בכל אדם ואדם

ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים (טז, יט). על פי האמור לעיל נמצינו למדים שהאדם הוא דיין היושב על המשפט כל היום וכל הלילה, ועולים על שולחנו מדי יום ביומו אלפי שאלות בכל תחום ובכל צעד ושעל. בשעת התפילה הוא מכריע מה נחשבת כוונה, בשעת הלימוד מה נחשב הפסק ומהו צורך גדול שאולי יש מקום להקל, בין אדם לחברו הוא מכריע מה מותר לומר ולמי, מה נחשבת פגיעה בכבוד חברו ומה לא וכו' וכך למאות ולא לפים שאלות והכרעות. אבל צריכים לזכור שהתורה ציוותה על השופט 'ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים', והשפ"א מסביר שיש לאדם שני זוגות עינים, אחד הוא של עיני בשר, בהן הוא רואה בחוש דברים חומריים וגשמיים, אלו עיני פתאים השווים באדם ובבהמה, אבל יש גם עינים פנימיות, עיני השכל, שמסתכלים בהן מעבר לחוש הגשמי במהות הדברים ובמשמעותן, ומתבוננים בהן דבר מתוך דבר. וזו כוונת הכתוב 'כי השוחד יעור עיני חכמים', היינו העיניים החכמיים הפנימיים השכליים, וכלשונו הקדוש 'דיא קליגע אויגען', שלא ילכו כעוור באפלה ויוכלו לשפוט למישרים. ואם נתבונן נראה שלא פשוט בכלל למנוע מלקחת שוחד כזה.

הנה הגאון רבי אלחנן הי"ד (בתחילת קובץ מאמרים שלו) מתקשה האיך שייך שהתורה תצוה על אמונה, בשלמא מצוה מעשית יכולים לצוות על אדם, עשה כך ואל תעשה כך, בין אם תבין ותרצה ובין אם לא, אבל ענין התלוי בדעתו של אדם, איך שייך לצוות עליו תאמין, והוא אינו מאמין. ועוד יש לשאול על

הא דדרשו חז"ל (ברכות יב:): 'ולא תתורו אחרי לבבכם, זו מינות', לכאורה מינות היא פגם בדעה ובהשקפה, והשכל והדעת משכנם במח האדם ולא בלבנו. ובכלל תמוה איך התורה מחייבת כל בחור מבין י"ג שנים ויום אחד לקיים כל התורה כולה, וראש לכל התורה הוא האמונה בה', ושואל רבי אלחנן הלא יושבים חוקרים ומלומדים חכמים גדולים ופקחים וכותבים ספרים ומוסרים דרשות לתלמידיהם, ובכלל לא פשוט להם כל ענין האמונה, והאיך שייך לתבוע מבחור ממוצע שבכלל אינו יודע כ"כ איך לחשוב, להאמין בפשטות בדברים שגדולי החכמים מסתפקים בהם.

והנה ז"ל המדרש (מדרש תמורה) 'מעשה שבא מין ואמר לרבי עקיבא, העוה"ז מי בראו, אמר לו, הקב"ה. אמר לו הראיני דבר ברור, אמר לו למחר תבא אלי. למחר בא אצלו, אמר לו מה אתה לובש, אמר לו בגד, אמר לו מי עשאו, אמר לו האורג. אמר לו איני מאמינך, הראיני דבר ברור, אמר לו ומה אראה לך, ואין אתה יודע שהאורג עשאו, אמר לו ואתה אינך יודע שהקב"ה ברא את עולמו. נפטר אותו המין. אמרו לו תלמידיו מה הדבר ברור, אמר להם בני, כשם שהבית מודיע על הבנאי, והבגד מודיע על האורג, והדלת על הנגר, כך העולם מודיע על הקדוש ברוך הוא שהוא בראו', ע"כ. ודבר זה הוא פשוט ומובן לכל ילד בן שלש שנים, וכדאיתא בחובות הלבבות (ע' שער היחוד פ"ז) שכאשר רואה אדם ארמון מפואר בן עשר קומות בנוי לתלפיות, ומקושט בחלונות מצוירים ודלתות מעשה חורש וכו', הרי גם סכל ופתי לא יאמר שזה נבנה ונעצב מעצמו. אבל כשזה מגיע לעולם הנפלא הזה ש'כולם בחכמה עשית', עד שבכנף יתוש קטן יש יותר חכמה אלקית, יותר פליאה ויותר פרטים לאין קץ מארמון בן עשר קומות, למה נמצאים אנשים חכמים שמתעקשים לומר 'הראני דבר ברור' ומכחישים את הבנאי ב"ה.

והאמת היא שגם אם התשובה של רבי עקיבא כ"כ פשוטה ומוכנת לכל בר דעת, אבל כמו כשנותנים 'טיפ' לדיין אזי נלקח ממנו היכולת לדון ולהכריע בדעה צלולה ובלתי נגיעות, גם בדין פשוט בתכלית, כי 'השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים', ה"נ אותם חכמים ונבונים שמתעסקים ומסתפקים בעניני אמונה, הם בעצם דיינים ושופטים בשאלה האם יש מנהיג לבירה זו, ולכן יש לראות כמה שוחד לקחו מהעוה"ז, שהרי ברגע שהוא מכריע שהבית

מודיע על הבנאי והבגד על האורג, כבר לא יוכל ללכת אחרי כל תאוות לבו ויצטרך לחיות באופן שבעל הבירה תובע ממנו. ואם פרוטה אחת מטשטשת ומסנוורת את ראיית הדיין, כמה שוחד על גבי שוחד, תאוות וארציות, אוכל ושאר הנאות וחמדות עוה"ז, לוקח כל אדם מהעוה"ז בכל יום עד שמעוור את עיניו – עיני חכמים – מלדון ולשפוט ביושר ובצדק. אם כן עיקר פגם המינות אינו דבר התלוי בשכל כלל, כי השכל מבין טוב, רק הלב שמתאוה וחושק ומקבלת שוחד מעוה"ז הוא המביא את האדם לחשוב שהוא מסתפק בענינים שכליים, ולכן עליו צריך לצוות, 'אחרי לבבכם- זו מינות'.

ואיתא מהרבי רבי בונם דבר נורא, שהנה בדרך כלל יש איסור לאו בתורה, וחכמים עושים סייג לתורה 'להרחיק אדם מן העבירה' וגודרים גדרים כדי שלא יבוא האדם להיכשל באיסור תורה. אבל יש מקום אחד שהתורה לא הסתפקה באיסור גרידא אלא ציוותה גם על הסייג, 'מדבר שקר תרחק'. כלומר לא די שלא תשקר, אלא צריך גם להתרחק מהשקר ולברוח ממנו ומכל הדומה והקרוב לו, כי כה מסוכן וחמור הוא השקר. וכן בצד השני, במצוות עשה מצווה התורה את שעלינו לעשות, ובחז"ל מוצאים ההידורים וה'לכתחילה' וכו', אבל בענין הצדק ציוותה תורה 'צדק צדק תרדוף', לא די בציווי 'ושפטו את העם משפט צדק' לבד, אלא אתה צריך לצאת ולרדוף אחרי הצדק בכל לבך ונפשך, ואם לא תרדוף אחריו לא תוכל להשיג האמת, כי השקר והשוחד סובבים את האדם כל היום.

וכתב בשפ"א (תרמ"ב) שכמו שהשוחד מעוור עיני חכמים, כן במידה טובה מרובה רדיפת הצדק וההתרחקות מהשקר והשוחד ותענוגי עוה"ז פוקחת את עיני השכל, שיוכל האדם להבין ולהורות ולדון דין אמת בעצמו. לכן הדרך היחידה לדון דין אמת היא להבין שאנו משוחדים מאד, ולשאת ק"ו בעצמנו, שהרי למדנו (כתובות קה:): שגדולי האמוראים נזהרו מאד מלדון בדבר שהיה בהם אפילו רק חשש רחוק של שוחד, ואם כך הם חששו על עצמם, שהיו נקיים מכל נגיעה ומכל תאות ממון, והקטן שבהם היה מחיה מתים, מה נענה אנן יתמי דיתמי בתרייהו. ולכן עלינו להתרחק ולברוח מהשוחד המסנוור שהעוה"ז רוצה לתת לנו, ולא להסתפק בזה, אלא לרדוף בכל כוחנו אחרי האמת ואלקות ורוחניות וצדק ויושר, וכך נזכה לפקחת העינים באמונה

תמימה ושלמה, שלא נהיה נוגעים בדבר עוה"ז ולא יבלבלו אותנו השוחד ב'משפט צדק' שלנו. ורק כך נבין ונדע שיש בנאי לבירה זו, וע"י שנקבע בלבנו אמונה בה' בשלמות, נאמין ונדע בידיעה גמורה גם כן שהוא נותן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו¹.

*

ובענין הזה איתא בשם משמואל על מצות המלך (יז, טז–יח) 'רק לא ירבה לו סוסים וגו' ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו, וכסף וזהב לא ירבה לו מאד', שכמו שיש מלך בכלל העם, כן בכל אדם יש בו חלק המלך המושל על עיר קטנה שלו, ואם האדם רוצה למלוך באמת הוא צריך להיזהר ביותר שלא ירבה לו חמדות ותאוות עוה"ז, אף בענינים של היתר, כי א"א למשול ולהיות מלך לשפוט את העיר קטנה אם לוקחים שוחד ומלאים נגיעות, ובשלת ענינים הללו האמורים בפרשת המלך נכללים עיקרי חמדות עוה"ז, וע"י שהאדם ממעטם יזכה לפקחת עינים ויכון כס"א מלכותו בשלמות. והרמז, כס"א ראשי תבות כסף סוס אשה, שככל שאדם נזהר בענינים אלו שלא להרבותם זוכה לשבת על כסא המלכות. וזה ביאור המדרש (דב"ר שופטים פ"ה) 'שש מעלות היה לכסא של שלמה וכו', והיינו ששה לאוין הכתובים בפרשה, לא תטה משפט, ולא תכיר פנים, ולא תקח שוחד וכו', וכיון שהיה עולה מעלה אחת היה כורז לא תטה משפט, מעלה שנייה – לא תכיר פנים, שלישית לא תקח שוחד וכו'". היינו שהדרך לזכות לשבת על כסא המלכות והמשפט הוא רק ע"י התנקות מכל שוחד ושקר, וכן הוא לגבי כס"א המלכות של כל אחד ואחד.

¹ ר' אלחנן זצ"ל מוסיף שגם האמונה בביאת משיח הכרחית ברגע שהאדם מבין שיש מנהיג לבירה, שהרי אם יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו, שנעשה את הטוב והישר בעיני ה', מה אם כן יהא עם כל הגוים והרשעים הממלאים את העולם, שמכעיסים אותו ית' ומורדים בו. אלא ע"כ שיבוא יום ה' הגדול והנורא שיהיה ה' אחד ושמו אחד, וכל הרשעים יכלו מן העולם והצדיקים יזהירו כזהר הרקיע. וכל ההבנות האלו לא יבין האדם המשוחד בחמדות עוה"ז, כי השוחד יעור עיני פקחים, כנ"ל.

ישוב הדעת וביטחון והגבהת הלב במלחמות ה'

והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם. ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על א' יביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם (כ, ב-ג). כתב רש"י 'אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו - ארבע אזהרות כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינוסו, ורומסים בסוסייהם ומצהילין אותם להשמיע קול שעטת פרסות סוסייהם, וצווחין בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול'. מלכי אוה"ע מבינים שהדרך לנצח במלחמה אינה ע"י שיש לך טאנקים גדולים וכלי זיין משוכללים, אלא עיקר ההצלחה תלוי כמה אתה יכול להפחיד את האויב שלך, ואם בכוחך להכניע את רוחו, שלא יהיה לו ישוב הדעת ויפול לבבו, אז כבר לא יוכל ללחום נגדך ולהגן על עצמו בכלל. לכן הם עושים אלו התחבולות בהשמעת קולות והגפת תריסים אף שאין בזה כי אם קצת רעש, כי זה מחולל פחד ובהלה בלב העם שאינו יודע מאין בא הקול, ולא כמה לוחמים יבואו עליו ומהם כלי הזיין המאיימים שיש להם. ועל זה עומד הכהן המשוח, שלא היתה לו עבודה מיוחדת וזלת ענין זה שהוא מדבר אל העם לפני המלחמה, כי צריך כח של כהן מיוחד, שלוחא דרחמנא, שיכול להחדיר בלב העם את האמונה ש'לא תירא מהם כי ה' אלהיך עמך המעלך מארץ מצרים', וגם את האמונה בעצמם, 'ואמר אלהם שמע ישראל', וכמו שכתב רש"י 'אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם'. וע"י שידעו שה' הוא בעזרם, ויש בידם מצוות ומעשים טובים שיגנו עליהם, כשיתבוננו בזה ויכניסו דברי הכהן אל הלב, יוכלו לבוא ל'אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם', וילחמו מלחמת ה' עם קוראז' ובגבורה ועוז.

ואיתא באוה"ח הק' שפרשה זו מרמזת על מלחמת היצר, והרבי רבי בונם אמר שבזמן הזה פשוטו של מקרא מיירי במלחמת היצר. והכוונה בזה היא שהיצר הבא על האדם ורוצה להכשילו ולהפילו ברשתו, הדבר הראשון שעושה הוא שמפחיד את האדם וזורע בהלה בלבו. 'וראית סוס ורכב עם רב ממך', האדם רואה לנגד עיניו את העולם הזה על כל חמדותיו ותאוותיו וכל הטומאה והזוהמא שבעולם וחושב לעצמו, 'געוואלד' איכה אשא לבדי, איך אוכל

ללחום נגד כל העוה"ז וכל שלוחי השטן והיצר השונים ומשונים, שרוצים להחטיאני בכל רגע. ואז הוא נחרד לשמוע הגפת תריסים והשמעת קולות וצווחות, שאומרים לו הלא קלקלת כבר כ"כ ואתה מלא חטא ועון ומלוכלך ומזוהם, ועל חטאות נעוריך ממילא כבר לא יעזור לך כל תשובה שבעולם, ואתה חושב שתוכל לנצח את היצר. וכך נופל לב האדם ורוחו נשבר בקרבו עד שאין בו כח לעמוד וללחום.

והעצה היא להתחזק ולאזור כגבר חלציך, כדמדקדק השפ"א 'והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן', שכמה שאתה מקרב את עצמך וניגש למלחמה ללחום נגד היצר בגבורה ובאמונה, כך אתה זוכה ל'ונגש הכהן', שכח הכהן שטמון בקרבך יוצא ומשפיע עליך ומשמיע לך דברי אמת ושלום, 'אל ירך לבבכם אל תיראו וכו'', ומוכיח לך שקולות אלו אינם אלא רעש בעלמא וצריכים להתעלם מזה. כי האמת היא שאם אתה פארקאכט ב'שמע ישראל', שיש לך מסי"נ ליחוד ה' עד ש'והיה כקרבכם' שאתה מקרב את עצמך ללחום להגן על זה, די בזה לחוד, ו'כדאי אתם שיושיע אתכם'. ולכן צריך כל אחד להתבונן בזה ולדעת שעיקר מלחמת היצר הוא לא להיבהל, לא לאבד את הדעת ולא ליפול בעיני עצמך. אדרבה, אם אתה עכשיו לובש ציצית, לדוגמא, שהיא שקולה כנגד תרי"ג מצות, בזה גופא יגבה לבך בדרכי ה', שאתה שייך לגיונו של מלך, וכדאי אתה שיושיע אתכם.

וידוע שיש קצת סתירה, שמצד אחד רש"י מביא שבזכות ק"ש לבדה די שנזכה לישועה וניצחון, ומצד שני עה"פ (פסוק ח) 'מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו' מביא רש"י דרז"ל (סוטה מד). 'הירא מעבירות שבידו', ואמרו בגמ' שזה אפי' על עון קל ד'שח בין תפילה לתפילה'. ומשמע שצריכים הלוחמים להיות במדרגה גבוהה שאין בידיהם אפי' איסור קל דרבנן, ולעיל משמע שאפילו יש בידם חטאים אלא שיש זכות אחת של ק"ש, די בכך שיזכו לנצח את אויביהם. אלא הענין הוא פשוט, שזה תלוי בלב היהודי כשניגש אל מערכת המלחמה, שאם הוא שפל בעיני עצמו ו'ירא מעבירות שבידו' 'ער איז צוקלאפט אינגאנצען ביי זיך' שנכשל ושח בין תפילה לתפילה, ילך וישוב לביתו, כי לא יוכל לעמוד מול האויב הנורא וחלילה יפול במלחמה, אבל אם הוא פארקאכט ולבו בוער כאש בהתלהבות של 'שמע ישראל', וכולו צועק

אמונה ובטחון וקבלת עומ"ש במסירת נפש ובשמחה, אף שאין הוא ממש בתכלית השלמות, אין כל אויב ושונא בעולם יכול לשלוט בו.

עבודת אלול וסגולתו

ושלשת את גבול ארצך אשר ינחילך ה' אלהיך, והיה לנוס שמה כל רִצַח (יט), ביאור ענין ערי מקלט הוא, שהרוצח צריך להרגיש שאע"פ שהרג בשוגג ולא בזדון, מ"מ לרצוח נפש מישראל הוא דבר נורא ואיום כ"כ עד שאין לו מקום עוד בישוב עם שאר העם. ואיתא בחידושי הרי"מ שכשאדם מלא חרטה עד שמרגיש בעצמו שאין לו מקום בעולם לחיות, הקב"ה מזמין לו עיר מושב שיכול לנוס שמה.

ובפרשת משפטים גם כן התורה מצוה על ערי מקלט, ושם כתוב (שמות כא, יג) 'ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה' ר"ת אלול. כלומר כמו שיש מקום ב'עולם' לנוס שמה כל הורג נפש בשגגה, כן יש 'עיר מקלט' ב'שנה' לכל ההורג נפשו – בשגגה – ברוחניות. כי החוטא פוגם ומקלקל נפשו כרציחה ממש, ואם הרוצח מתבונן במעשיו ומתחרט ומתבייש בעצמו עד שאינו מוצא מקום בעולם לעצמו מרוב חרטה, מזמין לו הקב"ה מקום, 'ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה', לעשות תשובה שלמה, וזהו חודש אלול.

וכענין זה קראנו במנחה הכתוב באשת יפת תואר (דברים כא כג) 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים', ודרשו בזוה"ק (זוה"ח ח"א צו). 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים, דא היא ירחא דאלול, דביה סליק משה לטורא למבעי רחמין קמי קב"ה בגין דישתביק לישראל על חובא דעגלא'. דהיינו שהאדם מתבונן במצבו והוא מבין שבתוך גופו העכור והמגושם הנתון 'בשביה' שוכנת 'אשת יפת תואר', שהיא נשמה קדושה החצובה תחת כסא הכבוד, ונגזר עליה להיות כלואה בגוף חוטא ובעולם השפל. 'ובכתה את אביה ואת אמה', היא מתגעגעת לבית אביה, לעולם שכולו טוב וכולו ארוך. והזמן הזה של עשיית תשובה ולבכות על אותה 'אשת יפת תואר' שנתרחקה מאביה ואמה ונשבתה בשבי, הוא ב'ירח ימים' של אלול.

והקדמונים (אבודרהם ר"ה) אמרו ש'אני לדודי ודודי לי' ר"ת אלול. והפשט בזה הוא שכל ענין חודש אלול הוא באדם שמרגיש שהוא רחוק מה', אבל משתוקק להתקרב אליו ומתגעגע להתעלות ועומד ומכריז 'אני לדודי', אף שאני עדיין רחוק אבל אני שייך 'לדודי', ואז יורדת עליו קדושה מלמעלה, וכמו שדיברנו לעיל בענין התפלין של ראש, וזוכה שבאמת יהיה 'ודודי לי'. ומסביר האמרי אמת (תרס"ו) שאחרי חטא העגל כתוב (שמות לב, כו) 'ועמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי', היינו שמשה רבינו רצה לדעת אחרי שחטאו הרבה מהעם, מי עדיין נאמן לה' ולבו בוער כאש בהתלהבות לעבודת ה'. וכשנאספו אליו כל בני לוי והכריזו 'אני לדודי' אכן זכו ל'ודודי לי', שה' בחר בהם לשרת בשמו, 'ה' הוא נחלתו'. וכך בכל שנה ושנה, באותו הזמן שמשה רבינו עלה להר וביקש רחמים בשביל ישראל, מתגלה ענין 'אני לדודי ודודי לי'², על כל ישראל, שכל אחד יכול להתעורר לקריאת משה רבינו 'מי לה' אלי', ולרוץ לקראת קריאה זו ולהכריז על עצמו 'אני לה'', 'אני לדודי'.

ואף שהוא מרגיש שאינו שייך לזה, כי הוא רחוק כ"כ מענין 'אני לדודי', אבל כתוב בפרשה (פרק יח, ו-ח) 'וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה', ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הלויים העמדים שם לפני ה'. חלק כחלק יאכלו וגו''. הכתוב מדבר על לוי שנתרחק מ'המקום אשר יבחר ה'', אבל כשמגיע לבית המקדש ושרת בשם ה' 'חלק כחלק יאכלו'. ומסביר חת"ס שכל אחד יש לו בפנימיותו בחי' לוי, ולפעמים הלוי עושה חשבון נפשו ומבין שהתרחק מבית ה', והוסיף חטא על פשע עד שממש השתקע במקום נידח, 'וגר שם'. אבל התורה אומרת לו, אם אתה חושק ואומר 'אני לדודי', ולבך בוער בהתעוררות וצמאון וגעגועים להתקרב ולהימנות עם שאר אחיו הלויים, 'ובא בכל אות נפשו אל המקום', תדע שייצעו לך מלמעלה ויתנו לך היכולת והכוחות לך, 'ושרת בשם ה' ככל

² וכדאיאת מחידושי הרי"מ שאלו ארבע יוד"ן מרמזים לארבעים יום ששה משה רבינו בהר וביקש רחמים על ישראל, והתעורר בהם תשובה וכפרה. ואלו מתגלים בכל שנה ושנה באותם ארבעים יום מר"ח אלול עד יוה"כ.

אחיו הלויים העומדים לפני ה', עד שתזכה באמת להיות נמנה עם הצדיקים השלמים, 'חלק כחלק יאכלו'. וענין 'אות נפשו' הזה מתעורר אצל כל אחד בחודש אלול, וצריכים להיאחז בזה ולהכריז על עצמו 'אני לדודי', וכך יזכה באמת לשרת בשם ה' בשלמות.

התלוות האבות והצדיקים אל האדם באשר הוא שם

האמרי אמת העיד שלזקנו החידושי הרי"מ היו כמה פנקסים שהיה רושם בהם ד"ת, והיה פנקס אחד מיוחד לחודש אלול, ובו היו כמה שורות בודדות. שם כתב מעשה שרבי שמואל אוזיידא זי"ע, בעל מדרש שמואל, נכנס להאר"י הקדוש, והאר"י קם מלפניו מלא קומתו. וחקר רבי חיים ויטאל אצל רבו מה ראה לתת כבוד כזה לצעיר ימים, ענה האר"י שר' שמואל עשה מצוה שרבי פנחס בן יאיר היה רגיל לעשותה, ונכנס עמו רפב"י, לכן היה חייב לקום מלפניו. זה מה שרשם החידושי הרי"מ לחודש אלול, ואת שאר הפנקס הניח ריק.

ונראה לבאר השייכות לחודש אלול, שיהודי צריך לדעת שאם הוא עוסק בתורה בתשובה ומעשים טובים, אף שהוא מרגיש שהוא באמת איש שפל ונבזה, אבל מתדבק בו כחם של האבות הקדושים, וכשיהודי מכניס אורחים ועוסק בגמילת חסד והוא חושב מה אני ומה חיי, צריך הוא לדעת שאברהם אבינו הולך עמו. אכן אתה לא יכול לראות את זה, אבל האר"י הקדוש היה קם מלא קומתו לפניך, לא בשבילך, אלא כי אתה נמצא יחד עם אברהם אבינו. וכן אם יהודי עוסק בתשובה במדת היראה, יש בו הכח והאור של יצחק אבינו, המתלווה אליו ומסייע לו בעבודתו. וזה כל ענין חודש אלול, להבין שאם אתה אומר על עצמך 'אני לדודי' ומשתוקק להתעלות ולשוב אל ה', תזכה ל'ודודי ליי', שה' יסייע לך, והאבות הקדושים יתלוו לך עד שתוכל באמת לזכות לתשובה שלמה.

וכענין זה איתא מחידושי הרי"מ, שהכוונה במה שאומרים בימים נוראים 'הפותח שער לדופקי בתשובה', דקאי על האבות הקדושים שהם דופקים על לבות בני ישראל ומבקשים שיפתחו להם, אברהם אבינו מבקש ממך שתפתח

את לבך למידת החסד, וכן יעקב אבינו עומד לידך ודופק על לוח לבך ומבקש שתדרוש את האמת, ותרדוף אחרי הצדק ותברח מהשקר, ואם תפתח את הלב שלך לאבות הקדושים, תמצא את עצמך 'מחותן' עם האבות הקדושים, שאתה עוסק במידותיהם והם יתלוו לך ויעזרו לך לעשות תשובה בשלמות.

*

לכן עתה בחודש אלול, זה הזמן להתבונן שהכאב שאתה מרגיש בלבך, הצמאון והגעגועים, הם הדפיקות של האבות הקדושים. והעצה היא לתת על שערי לבך 'שופטים ושוטרים', לפתוח את שערי הלב למען האבות הקדושים, ולסוגרם בעקשנות בפני כל מרעין בישין שרוצים להיכנס. גם נזכור שלא לפחד ולהתבהל כשרואים שהיצר בא עם כל חילו, 'סוס ורכב עם רב ממך', כי יודע אתה בתוכך שהרעש הזה אינו אלא קולות בעלמא כדי להבהיל. וכמו שאומרים בחודש אלול 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח', ואיתא מהקאצקער רבי 'בזאת' היינו במלחמה עצמה, כי ע"י שאתה לוחם מלחמות ה' כנגד יצרן עם עוז וקוראז', 'והיה כקרבכם אל המלחמה' דייקא, אז 'ונגש הכהן', כח הכהן יוצא מעמקי נשמתך ומחזק אותך ומכניס אמונה ובטחון בלבך, 'ודבר אל העם, ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם'. ואז יתקיים בנו סיפא דקרא 'כי ה' אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם'.